

Onderwerp: Kredietcrisis in Overijssel

Tegen de achtergrond van de snel om zich heen grijpende conjuncturele neergang heeft gedeputeerde Abbenhues de SER Overijssel gevraagd om na te gaan, welke compenserende maatregelen zouden kunnen bijdragen aan het waar mogelijk verzachten of pareren van de ernstige negatieve gevolgen, die ook in Overijssel zijn te verwachten. In een gezamenlijk brainstormsessie hebben SER Overijssel en een provinciale delegatie o.l.v. mevrouw Abbenhues op donderdag 11 december in Bathmen een aantal concrete actielijnen verkend. Bij de discussie waren als externe deskundigen tevens de heren W.W. Boonstra (onderdirecteur en chieft econoom Rabobank Nederland) en B. Pleging (investmentmanager PPM Oost) aanwezig. Genoemd overleg heeft als input gediend voor het volgende SER-advies.

De afgelopen maanden waren ronduit turbulent te noemen. De wereldwijde economische vooruitzichten verslechterden in rap tempo. Dit laat ook de Nederlandse economie niet onberoerd. Het Centraal Planbureau verwacht in haar meest recente ramingen een scherpe terugval van de groei dit jaar, van 3,5 procent in 2007 tot 2,25 procent in 2008. Voor 2009 ligt er zelfs een krimp van tenminste 0,75 procent in het verschiet, gepaard gaande met een sterk oplopende werkloosheid. De krapte zal voor een aantal jaren uit de arbeidsmarkt verdwijnen. Het CPB verwacht landelijk als gevolg van de terugvallende productiegroei een oplopende werkloosheid tot 4,5 procent in 2009 met een aanzienlijke versnelling in 2009 tot 6,5 procent van de beroepsbevolking.

De ontwikkeling op de Overijsselse arbeidsmarkt kende de afgelopen jaren een nagenoeg vergelijkbaar verloop met het landelijke beeld. In september 2008 was in Overijssel 5,5 procent van de beroepsbevolking werkloos. Vooral in de grote steden van Twente (Enschede, Hengelo, Almelo) en in Deventer is de werkloosheid hoger dan in de rest van de provincie. De regionale verschillen binnen de provincie daargelaten, kan de werkloosheid in Overijssel op basis van de ramingen van het Centraal Planbureau in 2010 oplopen tot gemiddeld 8 procent in 2010. SER Overijssel is extra bezorgd gezien het feit dat juist de sectoren die momenteel onevenredig zwaar worden getroffen (o.a. industrie, bouw) in Overijssel sterker dan landelijk vertegenwoordigd zijn.

De activiteit van de industrie is naar een dieptepunt gezakt. Het aantal orders uit binnen- en buitenland is in een ongekend tempo afgenomen. De maandelijkse inkoopmanagersindex van de Nederlandse Vereniging voor Inkoopmanagement (NEVI) staat op het laagste niveau sinds de start van de index. De bouwsector wordt eveneens geconfronteerd met een dramatische terug- c.q. stilval van nieuwe bouwprojecten als gevolg van de kredietcrisis. Het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (EIB) verwacht voor 2009 en 2010 een productiekrimp van 20 procent. Na de winter zal dit tot forse repercussies op de arbeidsmarkt leiden.

SER Overijssel vindt het van groot belang dat op korte termijn door de provincie maatregelen worden genomen, die bijdragen aan het stimuleren van de economie in Overijssel en die zo een breed vertrouwen uitstralen naar de inwoners van Overijssel. Thans kan reeds worden voorzien dat maatregelen vereist zijn, die aanvullend op de vastgestelde begroting moeten worden gefinancierd. Alhoewel dit zeer ongebruikelijk is lijken de bijzondere omstandigheden, die zich voordoen in Nederland en Overijssel daarvoor voldoende rechtvaardiging te geven. SER Overijssel verzoekt u daartoe de mogelijkheden te bezien.

SER Overijssel is van oordeel dat in het algemeen aan de roep om anticyclisch budgettair beleid in de vorm van allerlei ondersteuning van sectoren niet te gemakkelijk gehoor moet worden gegeven. Perioden van laagconjunctuur wisselen die van hoogconjunctuur af en de saneringen die juist in laagconjunctuur worden doorgevoerd, zijn op lange termijn dienstig aan een gezond en efficiënt bedrijfsleven. Overheidsinterventies zouden zich in ieder geval

dienen te beperken tot maatregelen die betrekking hebben op de uitzonderlijke negatieve aspecten van de kredietcrisis, dan ook tijdelijk van aard moeten zijn en bovendien snel en effectief moeten kunnen doorwerken op de markt. In dit licht zijn er volgens SER Overijssel enkele mogelijkheden die overwogen kunnen worden.

Schouder aan schouder en regionaal leiderschap

Om te voorkomen dat allerlei actoren afzonderlijk langs en tegen elkaar in gaan werken vindt SER Overijssel het wenselijk dat de provincie Overijssel de regierol op zich neemt en regionaal leiderschap toont. De provincie Overijssel dient zich sterk te maken voor een gemeenschappelijke strategie en zorg te dragen voor goede afstemming met de verschillende actoren (als bedrijfsleven, wetenschap, vakbonden, waterschappen, woningcorporaties, gemeenten en stedelijke regio's). Onder aanvoering en coördinatie van de provincie Overijssel kunnen de acties van de afzonderlijke partijen worden afgestemd en uitgewerkt. Welke vorm en naam daarvoor wordt gekozen is van ondergeschikt belang. Limburg heeft gekozen voor een `Taskforce Koersvast` waarin de provincie `leading` is in het coördineren, aanjagen, stimuleren en waar mogelijk (versneld) investeren. De aanpak van de Taskforce bestaat op hoofdlijnen uit onder meer het vormen van allianties, het ondersteunen van acties en maatregelen van alle individuele actoren, het inzetten van kennis en kunde, het voeren van een actieve lobby en het voortdurend genereren van ideeën.

De provincie als opdrachtgever

Een belangrijke mogelijkheid ligt bij de rol van de provincie als opdrachtgever. Overheden, waaronder de provincie, kunnen in ieder geval de eigen investeringen en ook het voorziene onderhoud doorgang laten vinden. Daarnaast dienen geplande ontwikkelingen naar voren te worden gehaald. Projecten die in de pijplijn zitten kunnen worden versneld. Knelpunten in de sfeer van regelgeving zouden sneller aangepakt moeten worden om vertraging van reeds voorziene projecten zoveel mogelijk te voorkomen. Hierbij is te denken aan allerlei investeringen in de fysieke omgevings sfeer als de aanleg en onderhoud van wegen, fietspaden, herstructurering van bedrijventerreinen, upgraden van vakantieparken etc. etc. De provincie zou daarbij tevens gezamenlijk met gemeentebesturen kunnen investeren in versnelling resp. voorkomen van vertraging. In IPO-verband zou de provincie daarnaast samen met de VNG bij de rijksoverheid moeten aandringen op het tijdelijk buiten werking stellen van vertragende en belemmerende regels voor uitvoering van dergelijke investeringsvoornemens.

Geen mensen aan de zijlijn

Overijssel dient te voorkomen dat mensen (voor langere tijd) aan de zijlijn komen te staan, om zowel economische als maatschappelijke redenen. Het verleden heeft meerdere malen bewezen dat langdurig werklozen moeite hebben met het later weer toetreden tot de arbeidsmarkt.

Gekeken moet worden naar constructies waarbij werkzoekenden snel naar werk worden begeleid en indien nodig worden bijgeschoold. Gedacht kan worden aan het opzetten van mobiliteitscentra. Mobiliteitscentra zijn tijdelijke publiek-private samenwerkingsvormen met het doel snel en tijdig de dienstverlening aan werkzoekenden en bedrijven te intensiveren om gedwongen ontslagen zo veel mogelijk te voorkomen. Met werkloosheid bedreigde werknemers worden dan begeleid naar nieuw werk, of worden gedetacheerd bij andere werkgevers al dan niet met inzet van scholing. Een belangrijke succesfactor blijkt de snelheid van opereren en het hechte netwerk van alle publieke en private partijen, waarmee eerder creatieve en vernieuwende maatregelen gevonden werden.

SER Overijssel vraagt de provincie op regionaal niveau actie te ondernemen en randvoorwaarden te scheppen die noodzakelijk zijn om regionale of lokale mobiliteitscentra op te zetten in samenwerking met aangewezen partijen als UWV/CWI, kenniscentra, gemeenten, uitzendbureaus, poortwachtercentra, RPA's, POWI, loopbaancentra en de diverse onderwijsinstellingen.

Vasthouden van kennis

Belangrijk is nader te kijken naar de wijze waarop voornamelijk scholing, maar ook re-integratie en detachering worden ingevuld. Mede gezien het feit dat op (middel)lange termijn Overijssel een structureel tekort aan technisch personeel kent, is de vraag of er een tijdelijke regionale 'opvang' is te organiseren waardoor dit personeel voor de regio behouden blijft. Gedacht zou kunnen worden aan een plaatsing van deze specialisten in een tijdelijke structuur gekoppeld aan scholing binnen de eigen technologiesfeer, bijvoorbeeld gekoppeld aan Saxion, Windesheim en/of de UT. Ook is denkbaar, dat marktpartijen zelf initiatief nemen voor poolvorming. Dat zou dan kunnen worden ondersteund. Wanneer de economie weer aantrekt zijn deze mensen in ieder geval met "up-to-date kennis", maar op deze manier ook "hoger-opgeleid", weer uit deze arbeidspools te trekken.

SER Overijssel wijst in een ander verband (maar ook gericht op de koppeling leren en werken) naar het succes in het begin jaren tachtig van de Stichting BeroepsOpleidingen Noordoost Overijssel die op initiatief van de Industrie Kring Noordoost Overijssel (IKNO), samen met vakbonden, is opgericht om de toenmalige (jeugd)werkloosheid aan te pakken. Honderden mensen hebben in de loop der tijd een goede werkzame toekomst middels de zogenaamde BONO-constructie (leren en werken tegelijk) opgebouwd.

Kredietverlening

De financiële onrust heeft gevolgen voor de kredietverlening aan bedrijven. Lenen wordt moeilijker doordat banken strengere eisen stellen en duurder doordat bedrijven een hogere risicopremie moeten betalen. Vooral in het MKB is zichtbaar dat kredietverlening lastiger wordt, liquiditeit onder druk komt te staan en investeringen moeilijker te financieren zijn. SER Overijssel vraagt de provincie Overijssel of, in het verlengde van de maatregelen op landelijk niveau, is te bezien of hier ook regionaal ruimte geboden kan worden binnen het toegestane kader van de Europese staatssteunregels. SER Overijssel vraagt de provincie te onderzoeken of het mogelijk is een extra kapitaalimpuls beschikbaar te stellen om te participeren in (kansrijke innovatieve) ondernemingen (eventueel via PPM Oost NV of Wadinko). Wil deze impuls van betekenis zijn dan moet worden gedacht aan enkele tientallen miljoenen euro's.

Innovatie

SER Overijssel is van mening dat eventuele impulsen vanuit de overheid dienen bij te dragen aan een duurzame structuur van de regionale economie op de langere termijn. Een extra innovatie-impuls door middel van een substantiële vergroting van het aantal innovatieprojecten (vanuit EFRO- of Pieken in de Delta-gelden) is het overwegen waard.

Eveneens is SER Overijssel van mening dat de succesvolle subsidieregeling "Innovatie In Bedrijf", dat innovatieve projecten binnen het Overijsselse MKB stimuleert, een langdurig vervolg dient te krijgen met een beduidend omvangrijker budget.

Meer in het algemeen zou SER Overijssel hier nog eens willen benadrukken dat juist in deze tijd duidelijker voor het voetlicht zou moeten worden gebracht welke subsidies zoal voor het bedrijfsleven te verkrijgen zijn (subsidieloket).

Toerisme en recreatie

Ten tijde van economische teruggang ontstaat een groeiende neiging om de vakantie in eigen land door te brengen en de verwachting is dat de marktvraag naar binnenlandse vakanties zal toenemen. Gezocht zou moeten worden naar een manier om een extra bestedingsimpuls in Overijssel te genereren. Dit kan volgens SER Overijssel door een verhoging van het beschikbare budget en een versnelde intensivering van de actielijnen die neergelegd zijn in het "Uitvoeringsplan Toerisme 2008-2011" (1. waarborgen en versterken basiskwaliteiten, 2. stimuleren kennis en innovatie en 3. (vooral nu) promotie en marketing).

Culturele Infrastructuur

Er zijn de afgelopen jaren in de provincie veel investeringen gedaan in accommodaties en activiteiten op het gebied van kunst en cultuur en maatschappelijke ontwikkeling. Culturele voorzieningen vormen een vestigingsplaatsfactor van belang. Het is zaak, bij een krimpende economie dergelijke accommodaties en activiteiten goed te laten functioneren. Niet voor niets overwegen de provincie Brabant en het stedelijk netwerk BrabantStad om zich kandidaat te stellen als Europese culturele hoofdstad 2018. Daarbij is te overwegen, dat in het huidige economische klimaat sponsoring door bedrijven razendsnel terugloopt. Dat heeft negatieve werkgelegenheidseffecten. In Overijssel kan worden bekeken hoe bestaande netwerken van voorzieningen op cultureel gebied tot verdere samenwerking en versterking kunnen worden gebracht en hoe nieuwe initiatieven daarbij kunnen worden aangehaakt.

Monitoring

Gegeven diepte en duur van de geschetste economische neergang is het gewenst, de vinger aan de pols te houden gedurende de komende tijd. Dat moet kunnen leiden tot aanvullende voorstellen.

Een afschrift van dit advies is verstuurd naar de Provinciale Statenleden.

Hoogachtend,

A. Peters,
voorzitter